

Universitätsbibliothek Paderborn

**D. Haymo||nis Episcopi Hal-||berstatten[sis] Homiliarum,
nunc sexto || maiori [pro] ante hac unquam dili||gentia
excusarum, || Pars ...**

praeter omnes omnium appendices, accesserunt iam recens homiliae
aliquot piae, ante hoc tempus excusae nusquam

Pars Aestivalis

Haimo <Altissiodorensis>

Haimo <Halberstadensis>

Coloniae, 1551

VD16 H 222

In octaua Paschae

urn:nbn:de:hbz:466:1-39335

Sicut Apostolus ait, Cum plenitudo gentium introierit, tunc omnis Israel saluus fiet. Et nō prius qđ spiritale est, sed qđ animale, deinde qđ spiritale. Rom. 15. 1. Cor. 15.

Et uidit & credidit.

¶ Quid putandum est uidisse uel credidisse? Nunquid quod dominus resurrexit a mortuis? Non. Sed uidit lintamina posita, & credidit (sicut mulier dixerat) dominum furatum de monumento. Nam si eius resurrectionem credidisset, nequaquam euangelista subiungeret:

Nondum enim sciebant scripturas, quis oporteret eum a mortuis resurgere.

¶ In quo loco quāra utilitas sit in intellectu scripturarum, demonstratur, quā apostoli ideo dicuntur dñi resurrectionem ignorare, quia scripturas nondum intelligebant, scilicet quia eo reuelante, a quo procedit omnis sapientia, eas spiritaliter nondum intelligere didicerant: nondum enim audierant, Quia sic scriptum est in lege & psalmis & prophetis de me, &c. usque in remissionem peccatorum. Luc. 24. Sin autem apostoli ideo nō credebant resurrexisset dominum, quia non sciebant scripturas, cesset eorum dementia, qui praelara discere uolunt, & alios discere uolentes reprehendunt: solumque in alijs inuidēt, qđ aut agere nō possunt, aut nolunt.

IN OCTAVA PA

schę. I. Iohannis I.

Charissimi, Omne quod natū est ex deo, uincit mundum: & hæc est uictoria que uincit mundum, fides nostra. Quis est autem

qui uincit mundum, nisi qui credit, quoniam Iesus est Christus filius dei? Et reliqua.

A Vidistis in epistola cum legeretur, fratres charissimi, Iohannē apostolum nos instruētem atque dicentem: [Omne quod natum est ex deo,] i. genus spirituale & deo seruiens. [uincit mundum] i. mundi amatores, uel opera uincit in credulitatis, & concupiscentiā mundi, uel omnem idolorum culturam, in obseruatione mandatorū Christi. [Et hęc est uictoria] quę uincit mundum fides nostra.] Ergo firma fide in Christo uincim⁹ mundū, & omnia terrena desideria, omnemque terrenū amorē atque peccatū, necnō & diabolu, qui princeps est & inuentor peccati [Quis est qui uincit mundū, nisi qui credit quoniam Iesus est filius dei?] Quod mūdus, i. amator mundi, nō credit, nos credamus, & mandatis eius fideliter obediamus.

Hic est qui uenit per aquam & sanguinem Iesus Christus.] ¶ Ac si diceret, Hic est, qui uenit maledictionem terrę suo delere baptismo in Iordane, & mundum suo sancto redimere sanguine.

Non in aqua solū, sed in aqua & sanguine. Nō em̄ solo baptismo uenerat redimere mundū, sed etiā propria morte & sui sanguinis effusione.

Spiritus est qui testificatur, quoniā Christus est ueritas.] ¶ Spiritus em̄ sanctus per quem nobis in baptismo omnium datur remissio peccatorū nos p̄ adoptionē, filios dei facit: quos ipse dñs in morte crucis & suo sanguine redemit, & p̄ gratiam eiusdem sancti spiritus, quē in baptismo suscepimus, uerę fidei lumen & agnitionis dei rece-

Primus, unde salutem cōsequi debemus æternam.

Quoniam tres sunt qui testimoniū dant
in terra: aqua, & sanguis, & spiritus.

Quidā hic sanctā trinitatē mystice significatā
intelligunt, quæ Christo testimoniū perhibuit. In
aqua patre significari intelligūt, quia ipse de se di- *Ier. 2.*
cit: Me dereliquerūt fontem aquæ uiuæ. In sangui-
ne, ipsum Christum, qui, p̄ salute mūdi suum san-
guinem fudit. In spiritu, eundē spiritum sanctum.
Hæc sancta trinitas Christo testimonium ita per-
hibet, ipso p̄ euangelium loquente: Ego sum q̄ te-
stimonium phibeo de me ipso, & testimoniū p̄- *Iohā. 8.*
hibet de me, qui misit me pater: & cum uenerit
paraclētus, quem ego mittam uobis a patre meo *Iohā. 15*
spiritum ueritatis, ille testimoniū phibeat de me.

Et hi tres unum sunt.

Id est, pater & filius & spiritus sanctus. Vnum in na-
tura, unum in diuina substantia, cōguales in omni-
bus, & cōæternales per omnia, in nullo dissimiles.
In ista trinitatis substantia nihil est creatum, quia
nihil est inchoatum: nec aliqd̄ ibi superius cogno-
scitur, q̄a nihil anterius aut posterius inuenitur.
In eo q̄d trinitas est, unum est, æternum est, uerum
est. Hęc est una fides, q̄a hęc est uera fides, & ideo
hęc ē catholica fides, unius substātię sanctā crede-
re trinitatē, & in dei filio carnis & aīæ nostræ natu-
ralē cognoscere ueritatem. Ista fide iustificamur,
hac fide mundamur. Ista fide saluamur, in hac fi-
de credim⁹, q̄a nobis tribuit remissionē oīum pec-
catorum. Sit ergo certissima spes omnibus nobis,
quia uerā resurrectio carnis, q̄ præcessit in Chri-
sto, sequetur in nobis. Caro ista omnium hominū

mortuorū siue fidelium, siue infidelium, resurget in fine: sed caro fidelium resurget ad gloriam, caro infidelium resurget ad pœnam. Animæ fideles cum suis corporibus semper lætabuntur. Animæ quoque infideles cum suis corporibus semper torquebuntur: ac si quicquid ibi animæ in carne sua recipiant, non amittent, quando nec bonis poterit auferri gaudium, nec malis unquam poterit remoueri supplicium. Accipimus itaque uitam æternam per sanctam ecclesiam. In ista sola ecclesia est uita æterna, quæ rex eius est uita æterna. Huius ecclesiæ pars exultat iam & regnat in cælis, pars autem peregrinatur adhuc & laborat in terris. Ipsa est una sancta ecclesia in qua nunc iustificamur, in qua tunc glorificabimur. Istam bonam matrem sicut boni filij unanimiter diligamus. Huius ergo matris gemitus nemo despiciat, monitiones eius nemo contemnat, de sinu eius nemo discedat. Ipse enim ad dei patris perueniet hereditatem, qui ecclesiæ matris in fide & dilectione seruauerit unitatem. In ecclesia ergo catholica permanere, diuinis eloquijs humiliter obedite, præcepta dei solícite custodite. Qui enim præcepta domini contemunt, semper ardebunt: qui uero mandata eius custodiunt, sine fine gaudebunt. Et sicut contemptoribus erit æterna mors & æterna miseria, sic obedientibus æterna uita dabitur & æterna lætitia, per Iesum Christum filium dei dominum nostrum, qui uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

¶ IN OCTA PA
schæ, Iohannis XX.

In illo tempore Cum sero esset die illo una sabbatorum, & fores essent clausæ, ubi erant

discipuli congregati propter metum Iudeo-
rum. Et reliqua.

Quoties legimus discipulos in domini passi-
one timuisse, & post eius resurrectionem
propter metum Iudeorum in conclavi re-
sedisse, nō cum indignatione accipiendum est, sed
fragilitati eorum cōcedendum. Fragiles nantē &
infirmi, necdum gratia spiritus sancti pleniter fue-
rant corroborati, quia sicut euangelista ait: Nec-
dum erat spiritus datus, quia Iesus nondum fuerat *Iohā. 7°*
glorificatus. Sed qui prius propter metum Iudeo-
rum in cōclavi residebant, postquam spiritus san-
ctum uisibiliter acceperunt, tanta constantia sunt
confirmati, ut absq; ulla trepidatione ante princi-
pes & sacerdotes dominum cōfiterētur. factum q;
cernimus in apostolis per quandā similitudinem,
quod solet fieri in aquis, quæ dū naturaliter liqui-
dæ sunt, si nimio gelu tactæ fuerint, ad tantā durī-
tiam perueniunt, ut in crystallum durissimum la-
pidem cōuertantur, ita ut uix ferro secari possint.
Sic & discipuli ante donationem spiritus sancti, in-
firmitate carnis grauati, timebant: sed postquā spi-
ritus sancti gratia sunt constipulati, intantum for-
tes sunt redditi, ut qui prius propter metum Iude-
orū residebant in conclavi, postmodum gaudētes
a conspectu concilij irēt, dicentes se esse dignos, p- *Actu. 5*
nomine Iesu cōtumeliam pati. Videamus quanta
fortitudine Petrus apostolus, accepto spiritus san-
cto durus erat. Qui em̄ prius ad uocem ancillæ do-
minum & magistrum suum negauerat, postea a si-
tremēdos principes, & metuēdas potestates libera
uoce eū cōfessus ē dicēs: Qbedire oportet deo ma *Actu. 5*

- Actu. 4.** *gis quam hominibus. Et iterum. Si iustum est, uos potius audire quam dominum, iudicate: Non enim possumus quæ uidimus & audiimus, non loqui. Quod autem ait, [una sabbatorum] ipsam diem dominicæ resurrectionis intelligere debemus, quæ ob honorem & reuerentiã eiusdem resurrectionis, dominicam nominamus. Quinquies autem in eadem die dominus hominibus resurgens a mortuis apparere noluit. Primo apparuit Mariæ Magdalene, de qua eiecerat septem dæmonia, fienti ad monumentum. Secundo, eidem Mariæ cum altera for-*
- Mar. 16.** *mina, eodem nomine nuncupata, pergētibus nunciare discipulis tuis illius resurrectionem, quando accesserunt & tenuerunt pedes eius. Tertio, Simoni Petro. Quod quamuis euangelista, qualiter uel quomodo ei apparuit, non manifestet, tamen quia apparuit non tacet. Quarto, euntibus duobus discipulis in castellum Emaus, quando cognouerunt eum in fractione panis. Et illis regressis in Ierusalem, & inuenientibus undecim congregatos, & dicentibus, quia surrexit dominus uere & apparuit Simoni, nunc quinta uice uenit Iesus, & stetit in medio. Et hoc est, quod nunc euangelista dicit, [Cum esset sero, & reliqua.] ¶ Rationabiliter autem queri potest, quomodo dominus post resurrectionem uerum corpus habens, ad discipulos foribus clausis intro mitti potuit. Sed quia hoc mirabile factum esse non facile cognosci potest, de alijs mirabilioribus eius operibus uel miraculis unum ad memoriam reducamus. Nam uniuersalis ecclesia confitetur eum ex uirgine esse natum. Quid ergo est mirum, si incorruptibilia & immortalia membra ad discipulos iauis clausis introduxit, qui mortale &*
- Mat. 28.**
- Luc. 24.**

corruptibile corpus ex utero uirginis clauso eduxit: Igitur si quod maius est fecit, nō est mirum, si quod minus est facere potuit. Non em̄ diuina mysteria humana ratione pleniter cōprehendi possunt, teste Psalmista, qui ait: Nimis profunda facta sunt cogitationes tuæ. Hinc & Propheta alius dicit: Quis cognouit sensum domini? aut quis consiliarius eius fuit? Vnde & apostolus Paulus, ut magnitudinem mysteriorum dei pleniter cōprehendi nō posse ostenderet, ait: O altitudo diuitiarum sapientiae, & scientiae dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiae eius? Sed quid stans in medio eis dixerit, audiamus:

Pax uobis.

¶ Pulchre dominus post resurrectionem discipulis suis primum pacem cōmendauit, ostendens nimirum discordiam angelorum & hominum, per suam resurrectionem pacificatam. Ex illo em̄ tempore, quo primus homo peccando a consortio angelorum segregatus est, inter eos magna extitit discordia. Vnde in ueteri testamento angeli ab hominibus frequēter adorati fuisse leguntur. Sed post dñi resurrectionem nō pmittunt se ab hominibus adorari in terris, quoniam deum hominem adorant in cælis. Quia ex re (ut ait Iohannes in Apocalypsi) dum uellet angelum adorare, prohibuit eum angelus, dicens, Vide ne feceris, cōseruus tuus sum & fratrum tuorum habentium testimonium Iesu, deum adora. Hanc ergo pacem per suam resurrectionem redditam ostendens, ait discipulis, dicens: [Pax uobis.] Quia sicut Apostolus ait, ipse est pax nostra, qui fecit utraq; unum, & medium parietem dissoluens maceris, & legem mandatorum decre-

F

tis euacuans, ut cōdat in se duos in unum nōnum hominem, & reconcilians ambos in corpore suo, per crucem interficiēs inimicitias in carne sua. Et ueniens euangelizauit pacem his qui prope, & his qui longe erant: quoniam per ipsum accessum habemus omnes ad deum in uno spiritu.

Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus & **Luc. 24.** latus. ¶ Lucas euangelista, qui hanc apparitiōem descripsit, dicit: quia cum stetit Iesus in medio eorum, conterriti & conturbati, existimabant se spiritum uidere. Ad horum ergo dubitatiōē auferendam, atq; fidem corroborandam, ostendit eis manus & latus, ut per infixionem clauorū, & apertionem lateris, illum esse intelligerent, quem ante clauis uiderant affixū, & lancea perforatū. Turbatio igitur apostolorū, nostræ fidei confirmatio est.

Gausti sunt ergo discipuli, uiso domino.

¶ Merito discipuli qui de passione domini contristati fuerant, de eius resurrectione letati sunt, ut impleretur qđ eis a dño p̄dictum fuerat. Iterum **Ioh. 16.** uidebo uos, & gaudebit cor uestrū. Nec absq; magno gaudio esse poterant, cum dñm uiuentem uidebant, quem saltem mortuum cernere cupiebant.

Dixit ergo eis iterum: Pax uobis.

¶ Semel & iterum post mortem uel post resurrectionem pacem discipulis commendauit, ut qđ ante passionem in pace reliquerat, post resurrectionem in ea eos inueniret. Nam pergens ad passionem, pacem eis cōmendauit, dicens: Pacem meam do uobis, pacem meam relinquo uobis. A mortuis autem resurgens, eandē reassignauit, dicens: **Ioh. 14.** [Pax nobis.] Ac si diceret: In pace uos dimisi, in

pace uos inueniam. Vel certe geminam pacem discipulis comendauit, ut illos sua uisione dignos esse ostenderet, qui pacem & concordiam puro corde conseruant, & geminam dilectionem, dei uidelicet & proximi, habent. Hanc autem pacem reprobi non retinent. Quamuis enim adulteri cum adulteris, fornicatores cum fornicatoribus, rapaces cum rapacibus, homicidæ cum homicidis, pacem habere uideantur, tamen non ueram pacem possident, *Isa. 48.*
 teste Psalmista uel propheta qui ait: Non est pax impijs, dicit dñs. Et Apostolus: Sine pace & casti- *Heb. 12.*
 monia nemo uidebit deũ. Fideles namq; eandẽ pacem firmiter retinent, cũ cõtra aduersa patientiam continent. De talibus p̄ Psalmistã dicitur: Pax *Psal. 118.*
 multa diligentibus legem tuã, & non est illis scandalum. Quã dñs commendans discipulis ait: Habete sal in uobis, & pacem habete inter uos, *Mar. 9.*

Sicut misit me pater, & ego mitto uos.

¶ Missio in scripturis aliquãdo ad incarnationẽ, aliquando ad directionem pertinet. Ad incarnationem, sicut Apostolus ait: At ubi uenit plenitudo *Gala. 4.*
 temporis, misit deus filium suum factum ex muliere, factũ sub lege, ut eos qui sub legerãt redimeret. Et iterum: Misit deus filium suum in similitudine *Rom. 8.*
 carnis peccati. Ad directionem, sicut idẽ Apostolus ait: Misit deus sp̄m filij sui in corda nostra, *Gala. 4.*
 clamantem abba pater. Sed utrunq; genus missionis, dñs uno uersiculo cõprehẽdit, cum ait. [Sicut misit me pater, & ego mitto uos.] ¶ Misit enim deus pater filiũ suum, quando constituit eũ incarnari. Misit filius apostolos, quãdo ad eandẽ incarnationem prædicandã in uniuersum orbẽ eos direxit. Vel sicut misit deus pater filium suum, ad di-

uersa opprobria & passiones sufferendas, sic & Relius a postolos nō ad honorem & gloriam huius seculi accipiendam, sed ad angustias, & iniurias, & opprobria, & uarias persecutiones sustinendas.

Hoc cum dixisset, insufflauit, & dixit eis
Accipite spiritum sanctum.

¶ Bis scriptum legimus, a postolos manifesta datione spiritum sanctum accepisse, nunc primū domino cōsistente in terra, post modum uero eo presidente in caelo. Quæri potest, quare dñs discipulis dixerit, [Accipite spiritum sanctum.] Nunquid hactenus spiritum sanctum non acceperant, quan-

Mat. 10. do eis potestatem dederat calcandi supra omnem uirtutem inimici, dicens illis: In nomine meo demonia eijcite, leprosos curare, gratis accepistis, gratis date: Et quō hoc faciebant, si spiritum sanctum nō habebant? Habebant utiq; Sed & nostram asserti-

Luc. 11. onē approbat dñs. dicens iudæis: Si ego in Beelzebub eijcio demonia, filij uestri in quō eijciunt? Ergo prius spūm sanctum habuisse credendi sunt. Quia nisi spiritus sancti gratia essent illuminati, neq; demonia eijcerent, neq; uirtutes facerent, neq; illum uerum deum esse crederēt. Sed primum, spūm sanctum habebant ut bene uiuerent: postea eundem perfectius acceperunt, ut ad prædicandum idonei essent, ut & corde crederent ad iustitiam, & ore cō-

Deu. 32. fiterentur ad salutem. Vnde impletū est, qd p Moysen dictum fuerat. Suxerunt mel de petra, & oleum de firma petra Nunquam legimus quod populus, qui per quadraginta annos manna in cibum accepit, mel uel oleum de petra suxerit, sed tm̄ aquam. Quod em̄ in illis hīstorialiter impletum nō fuit, in

apostolis credimus esse spiritaliter completum. **Pe. 1. Co. 10.**
 tra em (ut ait Apostolus) erat Christus. Dulcedo
 mellis & suauitas olei, gratia spūs sancti significat,
 q̄ oībus suauitatibus suauior inuenitur, dicēte Psal
 mista: Quā dulca faucibus meis elo quia tua dñe,
 sup mel & fauum ori meo Quasi ergo mel de pe **Psal. 118**
 tra apostoli suxerunt, quando Christo in terra cō
 sistente, spiritum sanctum ab eo acceperunt Quasi
 oleum de firma petra, quando iam cō in celo p̄si
 dente, eundem spiritum sanctum in linguis igne
 is uisibiliter e caelo accipere meruerūt. De hoc oleo **Isa. 101**
 scriptum est: Cōputrescet iugum a facie olei, id est,
 iugum peccati a facie spūs sancti. Sive aliter: Quia **Rom. 51**
 sicut ait Apostolus, Charitas dei diffusa est in cor
 dibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est
 nobis, recte bis spiritum sanctū acceperunt, quia
 eadem charitas duobus p̄ceptis impletur, dilectiōe
 dei uidelicet & p̄ximi. In terra quippe datur spiri
 tus, ut diligatur p̄ximus: e caelo datur spiritus, ut
 diligatur deus. Et q̄a per dilectionem p̄ximi per
 uenimus ad dilectionē dei, recte primum in terra
 datur spiritus, & postmodum e caelo, sicut ait apo
 stolus Iohannes: Qui nō diligit fratrem suum quem
 uidet, deum quem non uidet, quomodo potest di
 ligere? Et pulchre in sufflādo spiritum sanctum de
 dit, ut ipsum se esse ostenderet, q̄ in facie primi ho
 minis spiraculum uitę spirauerat. Vel certe quia an **Gen. 21**
 helitus ab interiore exterius trahitur, in sufflādo
 spiritum sanctū dedit, ut ostenderet oēm diuinita
 tem in se esse: & sicut a patre, ita quoq; a se spiritum
 sanctum procedere. In ipso enim (ut ait Apосто
 lus) inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corpo
 raliter. Vnde & consuetudo ecclesiastica obtinuit, **Colos. 2**

ut in eorum facie, qui per gratiā spiritus sancti regenerandi sunt, a sacerdotibus insuffletur. Nā illud pretermittendū non est, quod per dationē spiritus sancti omnium peccatorū remissio tribuitur, & ipsa quoque remissio septē modis efficitur. Primo, per sacramentū baptismatis. Secundo, p̄ eucharistię perceptionem. Vnde & dñs in euangelio dicit: Nisi manducaueritis carnē filij hoīs, &c. Tertio, per martirium. Quarto, per elemosynam: quia ut scriptum est, Sicut aqua extinguit ignē, ita elemosyna extinguit peccatū. Quinto, per penitentiā. Penitemini (inquit ap̄ apostolus) & cōuertimini, ut deleantur uestra peccata. Sexto, per charitatem: quia (sicut apostolus dicit) charitas operit multitudinem peccatorum. Septimo, quando in nos peccatibus dimittimus: quia sicut dñs dicit, Si non dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater uester celestis dimittet uobis peccata uestra. Quia ergo p̄ spiritum sanctum remissio peccatorum tribuitur, recte per eundem spiritū datū discipulis dicitur:

Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.

¶ Et reuera magna gratia apostolis data est, ut non solū per spiritum sanctū a proprijs peccatis absoluerentur, sed etiam in alienis peccatis dimittendis potestatem acciperent. Quorum locum & ordinem episcopi & sacerdotes nūc in ecclesia retinēt, qui ligandi soluendiq; potestatem habēt, sicut in persona omnium primo pastori specialiter dictū est: Tibi dabo claves regni cælorum. Et quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunq; solueris super terram, erit solutū

Mat. 16.

& in cælis. Vnde in lege figuraliter de leprosis, ut si
 quis lepra percussus esset, ostenderet se sacerdoti, **Leu. 14.**
 & ad eius iudicium aut eijceretur extra castra, aut
 reciperetur. Nō quod ipse leprosum mundare, aut
 mundatū leprosum facere possit, sed quia ad mi-
 nisterium ipsius sacerdotis pertinet, ut discernat in-
 ter lepram & leprā, id est, inter peccatum maius &
 minus. Subtili em̄ examinatione prouidēdum est,
 qui sint digni intra ecclesiam recipiendi, & qui ex-
 tra eandem propter peccata reijciendi. Nō solum
 quippe iudicio qualitas & quātitas peccati est con-
 sideranda, sed etiam persona peccantis, & satisfa-
 ctio pœnitentis. Illos enim sua sententia pastor ab-
 soluere potest, quos uiderit per compunctionem
 cordis & dignam emendationē a deo esse solutos.
 Grandis honor, sed graue pondus istius honoris.
 Valde nanq̄ durum est, ut ille alienas animas iudi-
 candas suscipiat, qui suam ipsam custodire nescit.
 Sunt em̄ nōnulli, qui ministerium religionis ad po-
 testatem retorquēt honoris, & putāt se soluere no-
 xios, & ligare innoxios. De quibus scriptum est:
 Mortificabant animas quæ non moriuntur, & ui-
 uificabant animas quæ non uiuunt. Quasi em̄ nō **Ieze. 13.**
 morientem mortificat, qui eum qui in culpa reus
 nō est, sua sententia damnat. Quasi non uiuentem
 uiuificat, quando illū qui in peccatis permanet, se
 posse soluere putat. De talibus alibi scriptum est:
 Et curabant contritionem populi mei cū ignomi-
 nia dicētes, pax pax, & nō erat pax. Sed siue iuste, **Iere. 6.**
 siue iniuste proferatur sentētia pastoris, timēda est,
 ne forte culpa quæ non sit ex opere, fiat ex elatiōe.

Thomas aut̄ unus ex duodecim, qui dici-
 tur Didymus, nō erat cum eis qñ uenit Iesus. Dixe

runt ergo ei alij discipuli: Vidimus dñm. Ille autē dixit eis: Nisi uidero in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitū meum in locum clauorum, & mittā manum meā in latus eius, nō credā.]

¶ Cum Lucas dicat, qđ duo ex discipulis reuerſi in Ierusalem, inuenerunt congregatos undecim, &c. quid est qđ Iohannes deſuiſſe dicit Thomam, qui unus ex illis erat? Ad qđ dicendum, qđ primum cum illis fuit Thomas, ſed ad tēpus egreſſus eſt, in quo ſpatio egreſſionis uenit Ieſus. Quod nō caſu contigiffe putandum eſt, ſed diuina diſpenſatione factum eſt, ut dño apparēte diſcipulis, un⁹ electus diſcipul⁹ deſuiſſet, qui audita reſurrectiōe dubitaret, dubitans quæreretur, quārens inueniret, & a noſtris cordibus om̄em dubitationē expelleret. Multo magis incredulitas Thomę nobis profuit, q̄ citiſſima credulitas Marię: quia cum dubitauit, diligēter quaſiuit, quārens inuenit, inueniens palpauit. palpans nō ſolum noſtram fidem corroborauit, ſed etiā hæreticorum errorē excluſit, qui dicebant eum uerum corpus non habuiſſe. Nam quia non malitia, ſed ignorantia dubitauit, noluit pius magiſter tā dilectum diſcipulum in infidelitate relinquere, ſed ad fidem eius reformandam, iterum dignatus eſt apparere. Vnde & ſubditur:

Et poſt dies octo iterum erāt diſcipuli eius intrus, & Thomas cum eis. Venit Ieſus inuis clauſis, & ſtetit in medio, & dixit eis: Pax uobis.] ¶ Et pulchre dñs non ſolum ſemel & iterum: ſed etiā tertio pacem diſcipulis cōmendauit, ut eloquium primæ maledictiōis p ſuam reſurrectionem ſolutū eſſe oſtēderet: & (ut quidam

tradunt) trinam maledictionem auferet, quæ dicta fuerat Adæ: Maledicta terra in opere tuo, in Gen. 3. laboribus comedes ex ea cunctis diebus uitæ tuæ, spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ: in sudore uultus tui uesceris pane tuo, donec reuertaris in terrā. Sed omnibus discipulis pace cōmendata generaliter, specialiter Thomæ dubitationem curauit, dicens:

Infer digitū tuum huc, & uide manus meas, & adfer manum tuā, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. ¶ Queritur, quare dicat, infer digitum tuum huc, & uide, cum uisus proprie ad aspectum oculorū pertineat. Ad quod dicendum, quia uidere in hoc loco, p̄ sentire uel intelligere positum est. Hoc autem genus locutiōis adeo nobis usitatissimum est, ut per omnes sensus currere uideatur: sicuti uerbi gratia, cum dicimus, audi & uide quā modulate canter, olfac & uide quā suauē redoleat, palpa & uide quam lenē sit, gusta & uide quam dulce sit. Ne ergo discipulus infidelis permaneret, dominus suam carnē ei palpabilem præbuit, ut postmodum libera uoce prædicaret. In quō re duo mira & iuxta humanam rationem incomprehensibilia dominus ostendit, quum post resurrectionem corpus suum palpabile præbuit, & incorruptibile demonstrauit, maxime cum illud quod palpari potest, possit & corrumpi: & quod non potest palpari, non possit corrumpi. Sed miro & ineffabili modo ipse post resurrectionē corpus suū palpabile & incorruptibile demonstrauit, ut in uno corroboraret fidem apostolorū, in altero inuitaret ad sp̄m̄. Siue certe corpus suū post resurrectionē palpabile & incorruptibile demonstrauit, ut osten-

deret se eiusdem esse naturæ, cuius fuerat ante passionē, id est, carnem habere: & alterius gloriæ. Tandē carnem incorruptibilem esse. Et qui in sua resurrectione nostram uoluit præmōstrare resurrectionem, ostendit nostra corpora post resurrectionem incorruptibilia & immortalia esse, nō tñ impalpabilia. Vnde mentitus est Euthyses, qui dixit corpora nostra post resurrectionem uero ætate esse subtiliora, & sicut iubar solis uideri potest, & palpari nō potest, sic nostra corpora uisibilia esse, sed impalpabilia: illud in adiutoriū sui erroris assumens, quod ait Apostolus: Caro & sanguis

- 1. Co. 15.** regnum dei nō possidebunt, nō intelligens quia caro in scripturis uarias habet significationes. Aliquando em̄ carnis nomine ipsa cōditio humana designatur, sicut scriptū ē: Hoc nūc os ex ossib⁹ meis, & caro de carne mea. Aliqñ fragilitas eiusdē carnis, sicut per Psalmistā dicitur: Et recordat⁹ est quia caro sunt. Aliqñ, ppago cognatiōis, sicut ait Apostolus: Cōtinuo nō acceui carni & sanguini. Et dñs: Caro & sanguis non reuelauit tibi. Aliqñ carnis nomine peccatū designatur, sicut ait dñs ad Noe: Non manebit spiritus meus in homine in æternū, quia caro est. i. peccator. Et Apostolus ad Romanos: Vos autē non estis in carne, sed in spiritu. Nisi enim in carne essent, epistolas eis non mitteret corporaliter. Sed in carne nō esse dicuntur, quia carnalibus peccatis non succumbebant. In eo ergo quod ait Apostolus, Caro & sanguis regnum dei non possidebunt, non naturam humanā negauit esse resurrectionem, sed peccata eiusdē carnis regnū dei possidere nō posse cōfirmanit. Quod secutus Apostolus exposuit, d. cēs: Neq; corruptio incorruptelā
- Gen. 2.**
- Psal. 77.**
- Galat. 1.**
- Mat. 16.**
- Gen. 6.**
- 1. Cor. 15.**
- Ibid.**

possidebit. Resurgēt igitur corpora nostra Imor- Iohā. 19.
 talia & incorruptibilia, non tñ inuisibilia & impal-
 pabilia, teste beato Iob. q̄ ait: Credo quod redem-
 ptor meus uiuit, & in nouissimo die de terra sur-
 rextur⁹ sum, & rursum circumdabor pelle mea, &
 in carne mea uidebo deum. His contra Euthyc⁹
 dictis, ad ppria redeamus. [Infer digitum tuum
 huc, & uide manus meas: & adfer manum tuam,
 & mitte in latus meum: & noli esse incredulus,
 sed fidelis.] Vbi notandum, quia ut omnem a cor-
 dibus eorum auferret dubietatem, non solum ma-
 nus & latus, sed etiam (secundum alium euangeli-
 stam) pedes qui clauis erāt affixi, ostendit, dicens:
 Videte manus meas & pedes meos, quia ipse ego
 sum. ~~Palpate & uidete, quia spiritus carnem & ossa~~ Luc. ult.
 non habet, sicut me uidetis habere. Sed in hoc lo-
 co solent pagani Christianam simplicitatem ir-
 ridere, dicentes: Quia temeritate putatis uos Chri-
 stiani, quod de⁹ uester uestra de puluere corpora
 suscitaturus sit, cum (sicut dicitis) ipse a mortuis re-
 surgens, uestigia passionis in corpore suo, ut non
 apparerent, curare non potuit? Ad quod uera fi-
 des respondet, nō hoc impossibile esse, sed potius
 pietatis. Maius enim est, carnem a mortuis resuscit-
 tare, q̄ uulnera clauis in carne sanare. Qui ergo
 quod minus est fecit, & q̄d maius est facere pote-
 rat, nisi uarias ob causas ipsa uulnera in corpore
 suo seruare uoluisset. Primū, ut fidē apostolorū ad
 credēdum inuitaret uel reformaret. Qui em̄ uidē-
 tes fixuras clauorū tarde crediderūt, multo magis
 tardius credidissent, nisi uestigia passiōis in eius
 mortali corpore recognouisset. Sive alio modo ue-
 stigia suę passiōis in carne sua reseruare uoluit, ut

patrem pro nobis interpellas: quia (ut ait Iohannes apostolus) apud patrem aduocatum habemus
 1. Ioh. 2. Iesum Christum iustum, & ipse propitiatio est pro peccatis nostris. Ostendit ei cicatrices clauorum, quatenus eum quod nunquam obliuiscitur misereri, ad miserandum inuitet. Sive certe ipsa suae passionis uestigia reseruare uoluit, ut in uniuersali iudicio hoc omnibus ostendat, non solum iustis, sed etiam iniustis: ut iusti uidentes quanta & qualia redemptor generis humani pro eorum liberatione sustinuit, in eius amore amplius exardescant, & in laude proficiant: iniusti autem tanto deterius confundantur, quanto magis tantis beneficijs extiterunt ingrati, sicut scriptum est: Et uidebit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt: & plangent se super eum omnes tribus terrae. ¶ Vel certe cicatrices clauorum & lanceae apertionem dominus Iesus Christus in carne sua reseruare uoluit, ut ipsa eius uictoriam de antiquo hoste ostendat. Sicut enim (uerbi gratia) miles fortissimus, cum iubente rege singulare certamen pro salute suae gentis inierit, & cum reuersus uictoriam suae genti deportauerit, acceptis aliquantis plagis, si dixerit ei medicus: Vis ut ita te sanem, ut cicatrices plagarum non appareant: an, ut absque deformitate appareant? et ipse responderit: Volo ut absque deformitate tantum appareant, quatenus omnibus intuentibus signum meae uictoriae manifestet: sic & dominus Iesus Christus uulnera passionis suae in caelum reportare uoluit, ut ipsa eum uictoriam habuisse de antiquo serpente demonstrent.

Respondit Thomas.

¶ Thomas interpretatur abyssus. Quae interpretatio nominis recte illi congruit, quia sicut abyssus

immensam habet profunditatē, sic ipse palpando dominicū corp⁹, profundū diuinitatis in eo intellexit, **Psal. 35.**
de q̄ scriptum est: Iudicia tua abyssus multa Aliud
enī palpauit corpore, & aliud credidit corde. Pal-
pauit hoīem, credidit deū. Et ideo exclamās dixit:

Dominus meus, & deus meus.

¶ Dominus a dominatu dicitur, deus a timore, sic
ut quidam de sapientibus dicit:

Primus in orbe deos fecit inesse timor.

Et Salomon: Deum time, & mādata eius obserua. **Eccē. 12.**

Et iterū: Time deū, & recede a malo: sanitas ḡp̄
erit umbilico tuo, & irrigatio ossium tuorū. **Pro. 3.**
Quod
nomen recte illi essentialiter cōuenit, q̄ est rex re-
gum & dominus dominantium, & super omnia ti-
mendus, colendus & nenerandus, cui per prophe-
tam dicitur: Tu enim fecisti omnia, cælum & terrā, **Hest. 13.**
& uniuersa quæ cæli ambitu cōtinentur, dñs uni-
uersorum tu es. ¶ Quantam autem remunerati-
onem habeat fides, manifestatur cum subditur:

Dicit ei Iesus: Quia uidisti me Thoma, cre-
didisti: beati qui non uiderunt, & crediderunt. ¶

¶ In hoc uersiculo non solum fides Thomæ collau-
datur, sed etiam nostra salus futura prædicatur.
acsi diceret dominus: Tu quidē beatus es, q̄ uidi-
sti me & credidisti, sed & illi beati erunt, qui nō ui-
dentes me corpore, credituri sunt mēte. Quod au-
tem ait, [beati qui non uiderunt, & crediderunt,] **¶**
præteriti temporis uerbo usus est, quia apud eius
præsentiam omnia futura præterita sunt.

Multa quidem & alia signa fecit Iesus in
conspectu discipulorum suorum, q̄ nō sunt scri-
pta in libro hoc. ¶ Si q̄s euangelium sancti Iohā

nis cū cæteris euangelistis cōferat, multa de miraculis saluatoris in eis scripta reperiet, q̄ in Iohannis euangelio non habentur, q̄m Iohannes, qui ultimus suū euangeliū scripsit, quod ab alijs scriptū nouit, multis in locis pr̄termisit. Sed nec in q̄tuor euangeliorū libris oīa miracula dñi scripta habentur, sicut Iohannes in calce sui textus testatur, dicens: Sum autem & alia multa, quæ fecit Iesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere eos qui scribendi sunt, libros. Tantū autem sancti euangelistæ de miraculis conscripserunt, quantum ad fidem credentium corroborandā sufficere posse cognouerūt. Vnde & subditur:

Ioh. ult.

Hæc autē scripta sunt, ut credatis, quia Iesus est Christus filius dei. ¶ Quia ergo hæc scripta sunt, ut credatis quia Iesus est Christus filius dei, erubescat Photinus, qui tantū hominem, & non deum credere uoluit. Nos autē euangelicā lectione instructi, credamus quia Iesus Christus est filius dei, in una eademq; personā perfectus deus, perfectus & homo, deus ante tēpora, homo ex tēpore: deus ex patre, homo ex matre. Quid autē ex hac credulitate cōsequamur, manifestatur cū subiungitur:

Ioh. 14.

Ioh. 17.

Et ut credentes, uitam habeatis in nomine ipsius. ¶ In nomine ergo eius uita datur, quia semetipsum credentibus donat, q̄ est uita, ueritas & uita, sicut ipse alibi ait: Hæc est autē uita æterna, ut cognoscant te solum uerum deum, & quem misisti Iesum Christum.

¶ DOMINICA SECUNDA

post Pascha, Misericordia do-

mini. I. Petri II.